

РЕЦЕНЗИЯ

относно участие в конкурс за заемане на академична длъжност "Доцент" по професионално направление 7.1 Медицина, научна специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“, обявен в Д.В. бр. 61 /23.07.2021 г., за нуждите на Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“ при Медицински университет Варна

На конкурса се явява един кандидат –
гл. ас. д-р Росица Христова Чамова, д.м.

Рецензент: **проф. д-р Теодора Тодорова Димитрова, дм**
Зам. Декан Учебна дейност, ФОЗ, МУ „Проф.д-р Параскев Стоянов“ Варна
Член на НЖ съгласно заповед на Ректора на МУ – Варна № 109-395/20.09.2021 г.,

Необходимите документи, изготвени от кандидата, са съобразени с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в република България (ЗРАСРБ) и Правилника за приложението му в МУ-Варна. Спазен е срокът за подаване на документите.

Биографични данни и кариерио развитие на гл. ас. д-р Росица Христова Чамова,

Д.М.:

Година на раждане: 07.11.1972г

Образование: Средно образование - Математическа гимназия-Ямбол (1990 год.); Висше образование - Медицински университет - Пловдив (1990 - 1996 год.).

Професионален път: ординатор последователно в ЦСМП гр. Ямбол и ЦСМП гр. Варна“ (1996 г. – 2013 г.); Хонорован асистент (2009г.-2011г.), Асистент (2011г.-2018 г.) и Главен асистент (от 2018 г.) в Катедра по Хигиена и епидемиология, МУ - Варна от 2014 г.

Специалности: по Спешна медицина - 2006 год. и по Хранене и диететика от 2017 год.

Научна степен: Защитена научно-образователна степен “Доктор” на тема:

“Кърмене и инфекции на пикочните пътища при деца до 3 години във Варна”(2017 год.)

Членство в професионални и научни организации: член на “Български лекарски съюз”, , БДХД (Българско дружество по хранене и диететика), БСДГХХ (Българско сдружение по детска гастроентерология, хепатология и хранене), БНДОЗ (Българско научно дружество по обществено здравеопазване), ЕУРНА (Европейско дружество по обществено здраве), БАОЗ (Българска асоциация по обществено здраве), ESPGHAN (Европейско дружество по детска гастроентерология, хепатология и хранене).

Оценка на количествените и качествени научни показатели:

Оценката на кандидата за академична длъжност „доцент“ – д-р Росица Христова Чамова е комплексна и включва научно-изследователска, учебно-преподавателска и практическа дейност съгласно Правилника за развитие на академичния състав в Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ Варна. Тя може да бъде представена и анализирана по следния начин:

1) Общ брой научни разработки

Общата публикационна активност на кандидата съдържа 37 научни труда.

От тях в настоящия конкурс за АД „Доцент“, д-р Чамова се представя съгл. ЗРАСРБ от 2018 г. с:

- ✓ Дисертационен труд: 1 бр.;
- ✓ Хабилизационен труд: 1 бр.;
- ✓ Книга – монография въз основа на дисертационния труд: 1 бр.;
- ✓ Пълнотекстови статии: и 14 научни труда, от които:

1. Пълнотекстови публикации в научни издания реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация – 5 бр.

в: Journal of IMAV (2) и Folia medica (3);

2. Пълнотекстови публикации в сборници доклади от научни форуми в България – 2 бр.

в: Сборник доклади от първа национална конференция „Общественото здраве - глобален приоритет в науката и практиката" (2);

3. Пълнотекстови публикации в списания – 7 бр.

в: Практическа педиатрия, Varna Medical Forum (2), Medinfo (2), IJSR, Medical Magazine

От така представените 2 броя публикации са извън доказателствения материал за изпълнение на минималните изисквания за заемане на АД „Доцент“.

Общият брой точки от показателите (Г5-9) е 340, които покриват задължителния минимум от 200 точки.

2) Авторство:

От реалните публикации в списания, сборници и монография по конкурса за АД „Доцент“, д-р Чамова е първи или самостоятелен автор в 14 /87,5%/ статии; втори автор в 1 /6,3%/ статии и трети и пореден автор в 1 /6,3%/ статии.

3) Цитираност:

Научните трудове на д-р Чамова са цитирани 8 пъти в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация (1), в монографии и колективни томове с научно рецензиране (1) и в неферирани списания с научно рецензиране (6). Справката за цитиранията е изготвена въз основа на данни от библиотеката на МУ-Варна в базата данни Web of Science, Scopus и Google Scholar.

Д-р Чамова има 32 участия в конгреси и конференции у нас и в чужбина с 15 доклада и 17 постера.

Д-р Росица Чамова има активни научни профили в: Google Scholar, Research Gate, ORCID.

Научно-изследователска и научно-приложна дейност на кандидата

Основните научни теми в публикациите на д-р Чамова са свързани с хранене и диететика и хигиена на детско-юношеската възраст. В приложената към документите за конкурса лична справка за приносния характер на трудовете на д-р Чамова са формулирани 15 основни научно-практични приноса на работите ѝ, разпределени по научни направления и като такива с научен характер и научни приноси с научно-приложен и методичен характер, които напълно подкрепям:

Направление 1. Значимост на здравословното хранене през бременността:

- Анализирани е връзката между майчиното хранене и метаболитното програмиране на болестите при потомството. Представени са съвременни научни доказателства за влиянието на адекватният майчин прием на енергия в профилактиката на неблагоприятни здравни ефекти при бременност, свързани както с недостатъчно, така

и с прекомерното наддаване на тегло. Акцентирано е върху връзката на майчиния мастнокиселинен състав на храната, особено поддържането на оптимални нива на дълговерижни полиненаситени мастни киселини, главно омега-3 и омега-6 мастни киселини по време на бременност, с нормалното развитие на плода и неговото влияние върху програмирането на здравословното състояние. Разгледана е ролята на хранителните вещества, източници на метилни донори през бременността, които са необходими за нормалния растеж и развитие на централната нервна система. За преодоляване на риска от хранителни дефицити е обсъдена необходимостта от обоснован прием на хранителни добавки от бременните жени, препоръчани от лекар със стриктно спазване на предписаните дози. Изтъква се, че най-добрата стратегия за справяне с дефицита от микроелементи е балансираното хранене.

- Монографичният труд на д-р Чамова „Хранене на бременната жена и метаболитно програмиране на болестите“ (2021) е с голям практически принос за популяризиране значимостта на здравословното хранене в периода на бременност и връзката между майчиното хранене и метаболитното програмиране на болестите при потомството. Описани са физиологичните промени, настъпващи в женския организъм в периода на бременност, налагащи промяна в начина на живот, респективно и в начина на хранене. Систематизирани са доказателствата за връзка между недохранването на бременната жена и здравето на потомството в по-късните етапи от живота. Проучени са наличните актуални литературните данни за здравните ефекти върху потомството на свърхприема на хранителни вещества от бременната жена и хранителните дефицит на желязо, йод, цинк, витамин Д, витамин В₁₂, фолат и холин.
- Обобщени са резултати от клинични проучвания за влиянието на хранителния прием на холин през бременността върху мозъчното развитие на потомството (Г 7 – 1) Научните доказателства за повишени изисквания към хранителен прием на холин се свързват с развитието на паметта, когнитивните функции и мисловната дейност на потомството и нормалното затваряне на невралната тръба на плода.
- Прецизирани са нуждите от хранителни добавки (Г 8 – 6) при бременност и се коментират случаите, налагащи суплементация в периода на бременност. Акцентираща се върху значимостта на здравословното хранене през бременността и се изтъква тревожната тенденция за растяка употребата на хранителни добавки през последните години, което може да се дължи на популяризиране на здравните ползи на конкретни хранителни вещества.

Направление 2. Кърменето - поведенчески фактор с изключително благоприятни здравни последици за детето и майката:

- Отражена и анализирана в детайли е ролята на **кърмата при инфекциите на отделителната система**, които са вторите по честота инфекции в детска възраст, със склонност към рецидиви. Изтъкнати са предимствата на майчината кърма по отношение на нейния състав и имунологични свойства. Комплексно са изяснени теоретичните основни относно протективните функции на майчината кърма и епидемиологичните данни за разпространението на инфекциите на отделителната система в ранна възраст, с основен акцент възможностите за профилактика чрез прилагането на съвременните препоръки за практиките за кърмене.
- Проучена и популяризирана е значимостта за благоприятните здравни ефекти на кърмата на влизащите в състава ѝ **пробиотици**. Майчиното мляко е важен източник на млечнокисели бактерии за кърмачето - лактобацили и бифидобактерии, които го предпазят от инфекциозни заболявания. Пробиотичният потенциал на съдържащите се в кърмата млечнокисели бактерии *Lactobacillus bifidus* се свързва с потискане

развитието на болестотворните бактерии в червата и намаляване на риска от дисбиоза. Присъствието на тези полезни бактерии в майчиното мляко допринася за развитието и/или състава на чревната микрофлора на новороденото. Кърмата е най-важният източник на чревна микрофлора за новородените, тъй като е единствената храна, която бебетата получават. Микробното чревно колонизиране при новороденото е поетапен процес, осигуряващ узряването на имунната система и развитието на чревния тракт, за изграждането и поддържането на добра чревната бариера.

- Направен е обзор с акцент върху биологичната значимост на **мастноразтворимите витамини**, влизачи в състава на майчиното мляко. Представени са резултати от множество проучвания за връзката между хранителния прием на тези витамини в кърмаческия период и физическото и умствено развитието на детето. Обсъдени са ползите от тези хранителни вещества за кърмачето. Коментират се и потенциалните рискове за здравето и развитието на детския организъм при недостатъчен прием на мастноразтворимите витамини с кърмата.
- Проучено и представено е още едно от предимствата на майчиното мляко пред млечните формули, а именно осигуряването на хранителни вещества, проявяващи **антиоксидантен ефект**. По време на вътреутробното развитие животът на плода се запазва при ниско кислородно съдържание. То бързо се увеличава, когато веднага след раждането дишането започне и настъпи оксигенация на тъканите. Антиоксидантната защитна система узрява по време на бременността и родените в термин деца са приспособени да се справят с тази физиологична ситуация. Преждевременно родените обаче са с незряла антиоксидантна защитна система и с повишен риск от оксидативен стрес. Те са много чувствителни към вредните ефекти на реактивните кислородни съединения, генерирани в плода в процеса на раждане. В сравнение с формулите за кърмачета кърмата осигурява по-добра антиоксидантна защита. Това е от изключителна важност за новородените, които са изложени на повишен оксидативен стрес по време на раждането, поради увеличеното производство на реактивни кислородни молекули (O₂⁻, H₂O₂ и OH) и намаление в антиоксидантните защитни компоненти като витамин Е или глутатион пероксидаза.

Направление 3. Здравни ползи от консумацията на пчелни продукти:

Проучени и описани са биологичните ефекти на пчелното млечице и ролята му за човешкото здраве. Пчелното млечице е пчелен продукт, уникален по своя състав и биологична активност. Доказаните му биохимични свойства привличат вниманието на изследователите през последните години. Комплексното съчетание на макро - и микронутриентите обуславя биологичните ефекти на пчелното млечице. То притежава противовъзпалителни, антибактериални, антиоксидантни, антитуморни, антиалергични и антихипертензивни свойства, които обуславят нарастващите му фармацевтични ползи и засиления интерес към тяхното изучаване. Клинични изследвания показват, че пчелното млечице може да повлияе благоприятно атеросклеротичните процеси при човека. Пчелният продукт стимулира еритропоезата, подобрява глюкозния толеранс и психическото здраве.

Направление 4. Хигиена на детско-юношеска възраст:

- Установени са **ергономичните фактори повлияващи нивата на умората** на учениците в началното училище, свързани с училищните мебели. Доказано е, че обучението в добри ергономични условия подобрява умствената работа.
- Оценен е **антропометричен хранителен статус на ученици в начален курс** на обучение от гр. Варна (Г 8 – 7). Установява се, че сред проучените ученици има и

такива с поднормено тегло и недोхранване. Най-висок е делът на децата с недохранване в I клас, а най-нисък - в IV клас. Направеното проучване разкрива необходимостта от създаването на условия, профилактиращи натрупването на телесна маса при целодневно обучение в началния курс.;

Направление 5. Проучване хранителните навици на различни групи от населението:

- Проучени са **хранителните навици сред работещи при различни нива на психоемоционално напрежение** (Г 8 – 2), което доказва, че стресът на работното място оказва влияние върху режима на хранене. Групата на изследваните лица, работещи в условия на психоемоционално напрежение, не се храни според препоръките за здравословно хранене. За промоция на здравето на работното място службите по трудова медицина следва да мониторираат хранителните навици и адекватно да съветват и обучават работещите при интензивно психоемоционално напрежение за здравословно хранително поведение.
- Изследването на **храненето като значим фактор за костното здраве** (Г 7 – 5) намира, че тежестта на остеопорозата може да бъде намалена чрез определени промени в начина на живот. Храненето играе важна роля за намаляване на риска от остеопороза чрез въздействие върху развитието и поддържането на костната маса. Необходимо е сред рисковите за остеопороза групи да се разясняват ползите от консумация на определени храни, имащи профилактичен ефект по отношение на костното здраве.
- **Пилотно проучване на хранителните навици на жени в детеродна възраст от град Варна** (Г 7 – 3) показва, че сред анкетираните жени има такива, които не спазват определен режим на хранене по отношение броя хранения за денонощие. Неблагоприятен е фактът, че сред жените има такива, които не консумират мляко и млечни продукти, месо и риба. Това поставя тези жени в риск от хранителни дефицити, които биха могли да окажат редица неблагоприятни ефекти - влияние върху репродуктивните функции на жената, върху протичането и изхода от бременността, както и върху здравословното състояние на потомството в дългосрочен план. Всички тези последици за общественото здраве налагат необходимостта от пропагандиране на здравословното хранене и разясняване, особено сред по-младите, за рисковете от прилагане на рестриктивни модели на хранене.

4) Учебно-преподавателска дейност:

Д-р Росица Христова Чамова е асистент и главен асистент в Катедрата по хигиена от 10 години, а преподавател в МУ-Варна от 12 години и има значителна учебна натовареност. Тя води лекции, практически упражнения, семинарни занимания със стажант лекари, теоретични лекционни курсове (вкл. основен курс) на специализанти по Хранене и диететика и участва в редица курсове за следдипломно обучение.

В представеното удостоверение за реализирана учебна натовареност на кандидата към МУ - Варна за периода от последните 5 последователни години показва следното: 2016/2017 - аудиторна заетост- 303 часа; 2017/2018 - аудиторна заетост- 408 часа; 2018/2019 - аудиторна заетост - 418 часа; 2019/2020 - аудиторна заетост - 407 часа; 2020/2021 - аудиторна заетост - 411 часа

т.е. за последните 5 години аудиторната и учебната натовареност възлиза средно на **390** учебни часа при норматив 360 уч. ч. (108% натовареност от норматива за учебна натовареност) и е напълно достатъчна за участието ѝ в настоящия конкурс.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Гл. ас. д-р Росица Христова Чамова, д.м. е лекар и учен с натрупан голям опит в областта на хранането и диететиката. От научните ѝ трудове се извеждат приноси на основание на проучена литература, епидемиологични и скринингови проучвания сред раними групи от населението, деца, бременни и кърмещи жени. Научната ѝ продукция и представените документи отговарят на изискванията на Правилника за развитие на научния състав на Медицински университет - Варна, поради което си позволявам да дам **положителната** си оценка и да препоръчам на почитаемото научно жури също да подкрепят избора на **гл. ас. д-р Росица Христова Чамова, д.м.** за „ДОЦЕНТ” по научна специалност „Хигиена (вкл. трудова, комунална, училищна, радиационна и др.)“ за нуждите на Факултет „Обществено здравеопазване“, Катедра „Хигиена и епидемиология“ при Медицински университет Варна.

10.11.2021 г.

Гр. Варна

Рецензент:

(Проф. д-р Теодора Тодорова Димитрова, дм)